

Titel: Tanker om Brændeviins- Brænden. Skienket til Stiftelsen for nyfødte Børns Opdragelse.

Citation: "Tanker om Brændeviins- Brænden. Skienket til Stiftelsen for nyfødte Børns Opdragelse.", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 8*, L.N. Svare, 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: [https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1\\_008-shoot-workid1\\_008\\_021.pdf](https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_008-shoot-workid1_008_021.pdf) (tilgået 04. december 2021)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 8

Ophavsret Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen.](#)

[1](#)

**Tanker om Brændeviins-Brænden**  
**Skienket til Stiftelsen for nyefødte Børns**  
**Opdragelse.**  
**Kiøbenhavn,**  
**Trykt hos L. N. Svare, boende i Skindergaden,**  
**1771.**

[2](#)

[3](#)

Ved at giennemlæse en Deel (thi alle kan man neppe raade med) af de Patriotiske Skrifter, Trykke-Friheden har avlet, har jeg merket, at alle næsten klager over Mangler og Uordentligheder, og en stor Deel har paataget sig at vise Aarsagen til der Onde, den; Mangel paa Ophold, og den Fattigdom der trykker det Almindelige. At her er en større Mangel paa Brødkorn og Penge, end der kunde ventes i et Rige, hvor der voxer Korn i Overflødighed, og hvor en langvarig Fred maatte have forskaffet Overflødighed, kan vel det negtes? Jeg tænkte af Begyndelsen, at det ikke var underligt, at Kornpriserne bleve høie, saa som der visselig har i en Deel Aar været Misvext enren pag det ene eller an-

[4](#)

Det Slags Sæd. Jeg troede i Henseende til Mangel paa Penge, og de Klager over Fattig-Dom, at det gik mine Landsmænd, som det gaaer ofte Mennesker, nemlig: at man sielden er fornøiet, og altid klager; jeg meente derfor, det var min Pligt at iagttage mine Forretninger, bede Gud give Landet Fred, og at Jorden maatte give sin Afgrøde til Brød for de Hungrige. Udi denne Tanke blev jeg saa me, get mere bestyrket, som jeg blev vaer, hvorledes en herskende Misundelse forledte en Deel Skribentere af Patriotisk Nidkierhed at ønske, at de af Landets Indbyggere, der havde noget tilbage, maatte vorde forarmede. Men ved det, der udkom et allernaadigst Forbud, at ingen maatte brænde Brænveiin af Rug, hørte jeg de Fattige og Hungrige (thi visselig ere flere nu af det Slags end de troe, der intet mange ler) sige: Gud være lov! nu kan vi faae Rug, og bedre Kiød paa den; ja sagde en Bonde, men nu brænder de Bygget op, og hvor skal vi, som har solgt for meget af det Slags til

[5](#)

Skatter og Udgifter, faae Sædekorn til Kiøbs, og andre som behøve, faae Byg til Øl og Gryn? Det vil blive skrækkelig dyrt, og neppe at faae. Dette kom mig at tænke paa Brændeviinsbrænden af Kornvohre i Dannemark; og jo meer jeg tænkte, jo farligere og fordærveligere forekom den mig Jeg erindrede nu og at have læst adskilligt om samme, og at een kalder Brændeviins-Brænderiet korntyven, og vil, at i den Sted skulle bruges Rom fra Vestindien; andre har skrevet om de ulykkelige Følger, dette Brug har, naar der tager Overhaand, og udstrækkes for vidt. Men mig syntes, at der manglede noget, og at man havde ikke dristed sig ret ar angribe denne Fiende, hvilken man faae omringer af saa mange og manges fordele og Beskyttelse, og umuelig at overvinde, efter en saa langvarig Brug af det, da endog somme have gjort Brændeviin ligesaa fornødent, som Brød og Øl. Men, sluttede jeg og, saa er det best at lade det blive i Roe, og saa mange, som ernære sig ved samme, iro-

[6](#)

lig Besiddelse af deres Fordele; maae man søge at skade andre i deres Næring? Og det et jo vel og forgieves, at skrive derom eller at vente nogen Forandring, i saa lang og hos Nationen saa indgroet Vane? Allene dette kunde jeg ikke tilfredsstilles for, nemlig: Om det er en Undersaat og Medborgere tilladt, at tie det, han troer at være til hans Konges og Fædernelands Fordeel eller Skade, naar han har Frihed at skrive det? Overbeviist om min Skyldighed, og i Haab, at om jeg i noget skulde feile, en Klogere vil undervise Fædernelandet, men især i Overbeviisning, at min Hensigt er uegennyttig og redelig, vil jeg hermed legge Publicum for Øine disse Tanker om Kornbrændevinets Brænderies store Skade for Danmark.

Dog, at det ei skal gaae mig, som saa mange, der, ved at see en Sag allene paa en Kant, blive af deres egen Indbildning bedragne, og endog i en redelig Mening søge at bedrage andre, saa vil jeg, saavidt min Indsigt

[7](#)

rekker, ikke allene forestille Skaden, men og Fordelene af Brændeviins-Brænderiet; thi dersom begge ikke tilstrekkelig indsees, kunde Det afskaffes, som var til Fordeel for det Almindelige, og det vedligeholdes, som drog Landets Undergang efter sig, og er det just saaledes jeg anseer det Brug, at brænde Brændeviin af Kornvahre i Danmark.

Thi 1) foraarsager dette, at der altid bliver høi Priis paa Rug, Hvede og Byg i Landet, hvilket trykker ikke allene Haandverksmanden, Fabrikoren, den fattige Almue ud-Kiøbstæderne, men og Handelsmanden, Embedsmanden, Søemanden ja og Bonden selv, der, efter at han har udsolgt af Trang for meget, skal igien kiøbe dobbelt dyrt. Hvor skal deligt dette er for et Land, have mange beviist. Men at Brændeviins-Brænderiet er Aarsag dertil, kan man ikke saa klart see, som udi saadan Tiid som nu, da her er lidet Rug og Byg i Landet, dog saa snart det forbydes at brænde Brændeviin deraf, saa er her nok, og ogsaa

[8](#)

noget at udføre. Ligesom nu dette er Aarsag i et slet Aar til excessive Priser, saa er det altid Aarsag endog i det overflødigste! Aar, at Fødevhare dog bliver for høie i Prisen, thi i dyre Aar formaaer kun en Rig eller Formuende at kiøbe meget Korn til Brændeviin, men i de gode Aar kiøber ogsaa den Fattigere, og alle brænder Brændeviin, saa at man ikke lettelig kan vente at see Kornvahre i ringe Priis, enten udi Danmark eller Norge, saa længe dette Brug vedvarer. Det er sandt, at Agerdyrkingen modtager Forbedring, men Brændeviins-Brænderiet modtager og Udvidelse; ja det kan indskrænkes, vil man sige, men hvorledes, ved en høiere Consumption; men der ved ophører det aldrig; dette gjør Brændeviinet dyrere for dem, som skal drikke og kiøbe det; men der ved indskrænkes det ikke; der er aldrig betalt saa meget for den Frihed at brænde Brændeviin i Danmark, og at selge det, som nu; men det har aldrig været overflødigere end nu.

[9](#)

Ja man kan oprette Magaziner; men hvad koster ikke slig Indretning; og mon Magaziners Oprettelse udi gode Aaringer vil ikke komme Kornvahre endog at blive dyrere? Naar Brændeviins-Brænderen hører, der skal kiøbes til Magaziner, saa kiøber han til sit Magazin med, og det er hans Næring. Sæt, at vi fik et Aar, da Rugen galdt 8 Mark, som vel aldrig skeer, saa længe der brændes Brændeviin, og er en Skilling i Landet, eller er Banco-Seddell at betale det med; saa vilde det dog strax stige til 9 a 10 Mark, naar man kiøbte til Magaziner. Hvad Priis skulle det nu selges for af Magazinet? Under 2 Rdlr. neppe, thi hvad koster Loftrum? Hvad til at lønne dem, som skal have Opsigt og Arbeide med at konservere Sæden? Der som nu hverken Brændeviins-Brænderere eller Magaziner, som for dets Skyld maatte indrettes, var, saa fik de Fattige eller alle i Landet Sæden for 6 a 7 Mark, og hvor lykkelig! om og for mindre. Men her flyder af publiqve Magaziner en anden Ulykke

[10](#)

for Staten, som er denne, nemlig: at Bonden bliver ruineret, thi naar man setter en vis Priis hvorover ei maa tages, saa maa, naar et misligt Aar indfalder, Bonde eller Landmanden selge for samme. Jeg setter, at en Bonde skal betale i Kongelige Skatter 20 Rdlr., og disse skal han tage af sit Korn; men nu har han høstet lidet, og naar han saa faaer for lidet for hvad han skal selge; og endda skal betale alting dyrt, saa maa han ruineres, thi Prisen bør rettes efter Aarets Vext. Og hvem skulle da Magazinet oprettes for? For de Fattige eller for alle? Dersom for alle, saa maatte de indeholde utroelig mængde Rug; Men om for de Fattige allene, saa vilde dog de, der havde mere, efterhaande forarmes med, naar der alligevel blev høi Priis paa Sædevhare, og derved Kornpriserne ikke lettes. Jeg indseer ikke, ved hvad Middel det bliver mueligt, at Landet kan forskaffes let Priis paa Brødkornet, saa længe Brændeviins-Brænderiet vedvarer. Men om det og var mueligt

[11](#)

at hindre, især i frugtbare Aar, excessive Priser paa Brødkornet, saa synes det dog umueligt nogensinde at komme til de ringe og lave Priser.

Dog skjønt denne Skade allerede er stor, der hindrer Haandværkerne, Manufacturerne, og gjør meget dyrt

paa alle andre Vahre, thi Kiøbmanden og Haandverksmanden maa da have mere for deres Vahre og Arbeide, vilde jeg ikke, da saa mange har talt og skrevet derom, melde noget i. Men at Brændeviins-Brænderie af Kornvahre i Dannemark, 2) er Aarsag til Fattigdom, og at det er den, som skiller Riget ved sit Sølv, Guld og Rigdomme, og at, dersom dette ikke ophører, alle Hielpemidler ikke vil læge.

Dette tænker jeg bliver klart, naar man betænker, at Dannemark har lidet eller intet at udføre og selge til Fremmede uden Kornvahre; det er for disse alle fremmede Vahre, som i Landet behøves og forbruges, skal indkiøbes. Men naar nu Kornvahrene opbræn-

#### [12](#)

des i Landet; saa er der intet, hvormed fremmede Vahre igien skal betales, uden med Sølv og Penge. Kiød, Smør og Tallig, har Qvægsygen borttaget, saa at, om vi ikke behøve det Slags fra Fremmede, kan dog Dannemark intet selge af Betydenhed. Flest og uldene Vahre ere og kun faa. Kornet, Hvede, Rug og Byg, Erter og Havre, bliver vist Dannemarks Producter og dets virkelige Rigdomme.

Naar nu dermed saaledes omgaaes, at de opbrændes i Landet, saa maa jo nødvendig af saadan Huusholdning flyde Pengemangel, og Landets Fattigdom. Jeg tilstaaer, der kan opfindes adskilligt, som gjør den Mangel paa Sølv og Guld ikke saa hastig eller saa meget kiendelig, saasom Bankers Oprettelse, Handelens Udvidelse i en eller anden Kant i Verden; men alle disse kommer mig for, som den Hiertestyrkning, der gives en Svag, af tærende Sygdomme, der saa forlænge, men ikke curere den. Efterdi den Gevinst deraf

#### [13](#)

for Landet deels er ikke virkelig, deels uvis, men Handel med Kornvahre er Dannemarks visse Indtægt, og andet af Betydenhed veed jeg ikke Landet producerer. Naar derimod Dannemark udfører ligesaa mange Kornvahre, som der indføres fremmede Vahre, saa vedligeholdes ikke allene Balancen, men saa trives alle Indretninger til Landets Flor, ved det at der af Kornvahre ogsaa bliver nok i Landet, saa Haandverksmanden og den Fattige kan let fortjene Brødet.

3) Saasnart Dannemark er under Balance med Fremmede, og skylder dem mere end Landets egne Vahre kan betales, saa stiger Vexel-Coursen, thi naar Kiøbmænd skal have Penge remitterede til Fremmede, og disse ikke skylder de Danske noget, maa der vist mangle Vexler, og følgelig Coursen blive høiere. Dette er den naturlige Aarsag til en høi Vexel-Cours, at der er Mangel paa Vexler. Men jo høiere Vexel-Coursen er, jo mere Sølv og Guld gaaer ud af Landet, man sen-

#### [14](#)

der famme til Hamborg og Holland, for igien at kunde selge Vexler i Kiøbenhavn, naar derpaa kan vindes saa anseelig pr. Cent men Sølv og Guld ere borte fra Landet. Jo mere Sølv- og Guldmyndt der myntes, jo mere gaaer der af ud, saa længe Vexel-Coursen er saa høi, og vil man mynte Penge, som er under Sølvets Værdie, saa beholdes disse vel i Landet nogen Tid, men i Henseende til Landets virkelige Rigdom hielpes de ey mere end Banco-Sedler, og mindre, thi de Fremmede, som vi Handle med, vil ei tage dem for fuldt, og Vahrene blive derved endnu dyrere i Landet. Man seer jo, at Fremmede for Courant, som er god, giver bedre Kiød end naar de betales med Banco-Sedler. Men alt dette Onde foraarsager Brændeviins-Brænden af Kornvahre fornemmelig. Jeg nægter ikke, der kan jo være mange andre Aarsager tillige, som gjør Forandring i Vexel-Coursen; men troer dog, at have beviist, at denne er en af De virkeligste og betydeligste; og skiønt den Chinesiske og

#### [15](#)

Vestindiske Handel, Fremmet Pengelaan, Mynter ved Hamborg og deslige, vel kan hielpe til, at Coursen ikke stiger umaadelig, saa vil dog aldrig ventes eller kan haabes, at den kan falde saa lavt, som den var i de Aaringer førend Brændeviins-Brænden tog overhaand, men at den visselig vil stige; thi som Der er aldrig saa stor Skade for Landet, det jo er nogen til Baade, saa er og Vexel-Coursen, naar den er hoi, en anseelig Fordel for visse Kiøbmænd, der om de ey kan vinde Mere end Coursen ved udenrigs Handel, har vundet Anseeligt. Men at Landet i Almindelighed taber herved, kan ingen tvivle om; thi alle fremmede Vahre blive dyrere; jo mere Kiøbmanden forlanger for sine Vahre, jo mere igien Bonden for sine, og Haandverksmanden for sine; og jo mere forarmes alle, i alle Stænder i Landet. Man vil herved overbevises tillige om, hvor skadelig Indflydelse Brændeviins-Brænden har i Manufacturer og Haandverkens Fremgang udi Dannemark; hvor an-

#### [16](#)

seelige Summer Regjeringen end har anvendt til dissers Fremvekt, saa er det dog ikke kommet til den ønskelige Flor hermed. Men Aarsagen er især de høie Priser paa Levnetsmidler, Farverier, Materialier, & c.; thi naar disse ere kostbare, saa maa Fabrikøren have mere for sine Vahre, og de Fremmede underselger samme, leverer bedre Vahre for en ringere Priis, og hvo vil undre, at slige Indretninger qvæles i Landet.

Forbud paa Indførsel gjør vel noget men kan dog ikke hindre, at jo de, som ikke skønner Fædernelandets Vel, af Begierlighed efter Fordeel ønsker den Handel. Ere de Manufacturer og Fabriquer, hvorved i Landet spares de Penge, vi give Fremmede for at fabriqvere vores raae Materialier; ere de fordeelagtige, og hjælper til mange Flittiges Ophold; saa er Kornbrændeviins-Brænden unægtelig et adeligt Onde, da det bliver ogsaa

4) Aarsag at Folkemængden aftager; thi naar Kornvahre, og med dem alle Vahre

[17](#)

bliver dyre, falder det den Fattige vanskeligt at fortiene Brødet, og en overhaandtagende Fattigdom i et Land formindsker paa utallige Maader dets Indbyggere, Børnene døe af Hunger ved en hungrig Moders Bryster, Forældre qvæles ihjel af Sorrig, Tiggerne maa anraabe mange ligesaa manglende forgieves om Hielp, og den Unge søger hos Fremmede at finde det Ophold, han ikke seer i sit Fædreneland. Jeg tvivler ikke paa, at her jo ere mange flere skadelige Følger af Brændeviins-Brænden, især naar man vil tænke paa dets Virkning i de menneskelige Legemer og i et Folkes Sæder, saasom enhver veed, at de, der drikke formeget Brændeviin, faae svage og skrøbelige Legemer, og blive onde og liderlige Folk; og hvor bedrøvelig en Tilstand er det Land udi, der har mange saadanne!

Men det kommer nu an paa, at man tillige anseer Brændeviins-Brænderiet af Kornvahre paa den anden Side, at man samler dets mange Fordele, og alt hvad der

[18](#)

81

kan siges til dets Forsvar, og som troes af mange at være saa vigtigt, at de ansee dets Afskaffelse for umuelig og skadelig. Thi 1)

Hielper dette Brug, indvender man, til at Kornvahre, og alt bliver bedre betalt som Landmanden har at selge; det opmuntrer Bonden at dyrke Jorden bedre, fordi en ventende Fordeel er Drivefieren i alle Menneskelige Foretagender, dette forøger og prisen paa Herregaarde, paa Tiender, paa Forpagtninger, som ere meget anseelige. Dersom nu dette afskaffes, saa betages Lysten hos Bonden, saa falder prisen paa Herregaarde og Tiender. Men først maae erindres, at Bondens Fordeel er kun i Indbildningen; thi naar han maae betale Kiøbstædmanden mere igien for sine Vahre, og give Tienere mere Løn, og tillige drikker mere Brændeviin, saa er han lige fattig.

I Henseende til Herregaarde kan disse ikke tabe deres Priis; Landgods bliver altid

[19](#)

kostbart, da derudi bestaaer Landets virkelige Rigdom, og skjønt en Herremand eller Jordeiere faaer mere for sine Kornvahre, saa naar han regner Indtegt og Udgift, har han langt mindre tilovers end i gamle Dage, fordi alle andre Ting til Oeconomien koster ham mere, og Landets Fattigdom bliver dem til største Byrde, der har noget tilbage. Men lader os sette, at Kornbrændeviins-Brænderiet hjælper til en Høyere Priis paa Landgodserne! lader os sette, at det ophielper Agerdyrkingen; saa naar den forarmer Landet, naar den dræber den Fattige, og den som ikke har nok at kiøbe Brødet for til sig og sine, saa er det en bedrøvelig Velstand, som er bygget paa utalliges Ruin og Landets almindelige Skade. Og hvad hjælper høye Priser Bonden, naar man veed, at der overalt i Landet er flere Huusmænd, Inderster, Fattige, Haandverkere, Smedde, Vævere, Skræddere og Skoemagere, Hiulmænd og deslige, som Landet baade til Arbeide og Fornødenhed ikke kan undvære,

[20](#)

(disse skaffer Bonden Tienere og Landet Soldater) end der er Bonder. Men alle disse settes, naar Kornet er dyrt, i den samme Jammer, som den fattige Haandverksmand og Dagleier i Kiøbstæden. Der er i dette Aar Nød i Kiøbstæderne, men ikke mindre paa Lander, hvor man paa alle Veie treffer hele Flokke Tiggere. Thi hvorledes kan de betale Rug og Byg, naar Brændeviins-Brændere driver den i saa anseelige Priser, og opbrænder saa mange Kornvahre, som er dobbelt Antal Mennesker udi Dannemark kunde fødes med i dette ellers besværlige Aar? Hvad Tienderne angaaer, saa ere disse stegne meget; men, skjønt disse ere især Præsternes fornemste Indkomster, ere dog flere forarmede og forgiældede Præster nu, end tilforn; hi faaer de meer for Tienden, saa gaaer dette ud igien for dyrere Vahre fra Kiøbstæden, og saa faaer de i Offer og Accidentier saa meget mindre, af en fattig,: jeg havde nær sagt, fordrukken Almue. Naar der er let Kiøb paa Korn-

[21](#)

Vahre, saa arbeider Huusmanden for lidet, saa falder Tieneres Løn, saa forøges Folkemængden; men alle disse Ting qvæles ved Brændeviins-Brænden af Kornvahre.

2) Dersom Kornbrændeviins-Brænderie forbydes, indvender man, saa ville pengene gaae ud af Landet for fremmet Brændeviin. Alle ere vante at drikke Brændeviin, og maa have; da fik de Franske eller andre pengene; og saa var jo det ene Onde værre end det andet! nu blive jo pengene i Landet, og cirkulerer bestandig, thi intet Brug gaaer hastigere, end just dette.

Hertil svares først, at det er sandt, de Penge, som gives for Kornvahrene, blive i Landet, ligesaa de Penge, som de give derfor, der drikke det; men derimod er vist, at ingen Penge kommer ind fra Fremmede i Landet for de Kornvahre, som blive opbrændte til Brændeviin til Landets ubodelige Skade. Det er for det andet sandt, at Folket er meget hen-

## [22](#)

given til Brændeviins-Drikken, og maa nødvendig blive det; thi her er ingen Bondebye i Danmark, hvor der jo drikkes Brændeviin, og der tre de, som for deres Fordeel, og for at svare Afgifterne, overtales indtil Piger og Drengene paa 10 til 12 Aar, naar de har noget at betale med, at drikke, og naar Fattigdom tager til, er Trøsten i Brændevinet.

Dette har den Virkning: de glemmer det Onde, mm kun for en Tid, da Nøden siden bliver større. Vilde man vide, hvad Elendighed dette Brug setter Landet udi, kan man kun indhænte Præsternes Vidnesbyrd. For det tredie er det ikke ligemeget, enten vi i Danmark opbrænder Kornvahrene eller selger dem for igien at betale fremmet Brændeviin; thi først tabes Fragten for Kornets Udførsel, og Levebrødet for de Skibsfolk som kunde bruges til Kornets Udførsel. For det andet vindes ligesaa igien i Fragt og Handelen med Fremmede. For det tredie kommer flere Vexler ind. For der fierde bliver der lettere Priis

## [23](#)

paa Brødet for de Fattige i Landet, og endelig bliver dette det eneste Middel til at faae efterhaanden den ulykkelige Vane, at forøde saa meget i ven Drik, afskaffet. Jeg tilstaaer, at der er vanskeligt og farligt tillige paa engang og alt for hastigt at læge en indgroet Vane; men skulle det være umueligt ester Haanden?

3) Indvendes til Kornbrændeviins-Brænderiets Forsvar og Vedligeholdelse: at ved dets Ophævelse vilde Kongen tabe anseeligt i Consumrion; og hvad indbringer ikke det, som gives for den Frihed allevegne i byer Sogn at udselge Kornbrændeviin? Men hertil svares, at Kongen taber altid mest ved Landets Forarmelse, og det kan ikke hielpeUndersaatterne, at de for Penge faaer Frihed at opbrænde Landets Rigdomme, og forderve sig selv.

Fremmede Vahrers høie Priis er og for Kongens Casse en anseelig Udgift. Ved vise, hvor meget dyrere mange af de Vahre som Kongen behøver til Hoffet, Armeen og

## [24](#)

Floden, ere ved den høie Vexel-Cours end forhen, kunde man komme meget efter, om herudi ikke tabes mere, end der vindes ved Brænderiet. Saa meget er vist, at alle visse Ting koster Kongen næsten om ikke dobbelt mod hvad de kostede i de Tider, da Danmark ikke opbrændte, men udførde sine Kornvahre. Og det forøger ikke Kongens Cassa at ligesaa meget og mere maa udgives igien paa en Kant, som kommer ind paa en anden. Kongen har Magt og Ret at paalegge Skatter; men det var bedre, at Undersaatterne gav en anden Skat, end den paabudne Consumption, af de Kornvahre, som bruges til Kornbrændeviin; thi herved bliver Brødet opbrændt; og dersom Kornbrænderiet ikke havde været i Danmark,

saa havde hiin Fattige hverken manglet Brød til sine Børn, eller Penge til Extra-Skatter, og kunde dog have beholdt Hatten.

4) Vil man sige, at efterat jeg har forkyndet Krig mod Brændeviins - Brænderiet, som jeg anseer for Danmarks farlige Fien-

## [25](#)

de, saa betiener jeg mig af de Vaaben, som de bruge, der ville give en svag, og ofre en ond sag Anseelse af at være god, nemlig: at sige om Brændeviins-Brænderiet, at der er at opbrænde Landets Rigdomme, da det derimod bestaaer kun derudi - al man drager ved Distillation, Spiritus ud af Kornet, og alligevel bliver der en stor Kraft i Dranken, til at fede Sviin, føde Hæste og tillige Kiør, som give megen Melk efter Dranken; saa maa jeg tilstaae, at ofte tiener er vittigt Indfald til at bedrage Læsere, sonx ikke enten kan eller ville overveie hvad de læse; at Brændeviinsbrænderiet tiener til at opbrænde Landets Rigdomme, forholder sig saa i Sandhed, thi Brændevinet tiener hverken til Føde eller Nytte, og maaskee om den Spiritus reent fløi bort, det var endda bedre for mange. Dranken er vist det tienligste; men med ald den Nytte, den gjør, kan den endda ikke betale den Mængde af Brændeveed, som Nat og Dag heele

## [26](#)

Aaret igiennem forødes. Og Brændsel af Tørv og Træe, er ligesaa umistelig, som Brød og Øl for alle Landets Undersaatter.

5) Vil man sige: paa hvad Maade skal da saa mange, der nu leve deraf, ernære sig? Skal de miste deres Næring eller hvorledes finde deres Ophold. Skiønt det Antal er stort, saa skal der, naar Brødkornet blive bedre Kiøb, ikke være Mangel paa Næringsveje, at følge Rom, fransk Brændevin, Miød og Øl, kan igjen oprette, om ikke for alle, saa stor en Fordeel, saa dog for Landet en mere nyttig Underholdning. Enhver af mine Medborgeres Velfærd er mig saa kier som min egen; jeg har selv Fordeel af, at der brændes Brændeviin. Men jeg skriver imod Den, fordi jeg troer, at det er den virkelige, og ikke den indbildte Aarsag til de dyre Tider og den almindelige Fattigdom, og at man ikke har nødig at klage paa Kornpugere, som ikke behøver at giemme paa Kornet, naar det saa høit betales, og fægte ned Skyggen, naar vi her finde Aarsagen. Thi jeg kan ikke andet end troe, at naar der i et Land opbrændes det, som skulle ædes, og det, hvorved andre Ting Skulle kiøbes, (thi Dannemark har intet andet at kiøbe for), der jo ogsaa maa være Mangel paa Brød og Penge.

[27](#)

6) Kunde indvendes: det er underlige, at da man har i saa mange Aar holde ved den Maade at brænde Kornbrændeviin, man nu skulle først merke, at der er Aarsag til dyre Tider, Pengemangel om alt Ondt i Landet Hvad kan det skade Landet, at man svier en Taar Brændeviin? Hvad kommer der Vexel-Coursen ved? hvilken Snat? Hertil svares: Svaghed i et Stats Legeme kan ikke merkes saa snart. Naar Dannemark, ved ikke at udføre eller Telge en anseelig Deel af sine Kornvahre, et Aar efter andet taber, maa, Taber tilsidst blive mere kiendeligt. En Mand, som eier 5000 Rdlr., men forøder hvert Aar 100 Rdlr. af sin Capital, holder det længe ud, inden det kan merkes, at han er fattig. Dernest har det den Beskaffenhed med Brændeviins-Brænderiet at det paa 30 Aars Tid har overmaade tiltaget, og i samme Tid, har tillige Landets Velstand aftaget, det sidste har alle merket. Hvo erindrer sig ikke Landets Penge og Velstand i gamle Dage. Men at Kornbrænderiet var Skyld derudi, har ikke alle kundet, eller vildet see; thi de mange Fordele har blindet dem, og skiønt nogle har baade seet og sagt der, saa har den Sandhed, som mange, ikke haft den Lykke at blive troet. Men nu synes mig den Tid er kommen, at man har Troen i Hænderne.

[28](#)

7) Der kunde indvendes: at uagtet det blev forbudet at brænde Rug og Byg og Hvede til Brændeviin i de Aar, naar der var Misvext, saa maatte det dog tillades i de gode Aar naar Sæden gielder lidet, thi hvor skal man ellers blive af med den, og skal den ligge at forderves?

Men hertil svares: det er i de mislige og slette Aar, man kommer meest til at føle Virkningen af Brændeviins-Brænderiet; men den samme Skade tager Landet i de gode Aar, naar Sæden opbrændes, thi er det ikke Dannemark en større Fordeel, at det af Fremmede faaer i et got Aar 1000 Rdlr. for 1000 Tønder Kornvahre, end der faaer 2000 Rdlr. i Landet for lige saa meget som opbrændes, det første skaffer Landet en virkelig Rigdom, det sidste ikke. Desuden kan Dannemark aldrig være forlegen med Kornvahre, efterdi Norge medtager en anseelig Deel, og mere end man kan forestille sig.

Herimod kunde for det 8) indvendes: De beraaber Dem paa, at Dannemark skulle selge til Fremmede, og saa falder det dog tilsidst ud paa de Norske, og hvem ere disse? Uden Landets egne? Ære de ikke med Undersaatter af en Konge? Og et Folk? enten vi selge Kornvahrene til de Norske eller til de Danske, saa ere de jo ikke frem-

[29](#)

mede? Hvilke Fremmede skal vel Dannemark selge Kornvahre til? Engelender behøve dem ikke, Østersøen har nok selv at selge, som Hollænderne kiøbe der, og skiørrer ikke om danske Kornvahre. De Svenske forsyne sig selv, og i Mangel henter fra Østersøen. Saa er det nu de Norske især, til hvilke de danske Kornvahre skal føres, og hvad, naar disse og opbrænder Kornet til Brændeviin, er det da ikke det samme? Hvor bliver saa de penge af, som skal komme i Landet for Kornvahre? Men herril svares:

Det har ofte værer baade Dannemarks og Norges Skade, at der ikke er gjort den rette Forskiel Imellem samme, thi disse Kongeriger ere hinanden meget ulige, baade i Beskaffenhed og især i de Producter, som udgiøre et hvert Lands egentlige Rigdom. Norge kan ikke udføre Kornvahre til andre Land; men derimod har Fiskevahre, Trælast og Biergværker; disse Vahre udsender De Norske til Fremmede, og derfor kiøbe sig igjen Kornvahre, og hvad mere de behøver. De Penge som de Danske faaer af de Norske, ere fremmede Penge, som de Norske indbringe for deres Vahre, og altsaa bliver det Dannemark det samme, som de foldte deres Kornvahre til Hollandske og Engelske, Men til at erholde denne Afsetning

[30](#)

af danske Kornvahre i Norge, behøves det ikke, ja ikke engang er raadeligt, at, forbyde fremmede Kornvahres Indførsel i Norge. Vi veed, at det er forbudet, at indføre fremmede Kornvahre Søndenfilds i

Norge: men vi veed og, at dette Forbud skader Landet, jeg mener den søndenfieldske Deel af Norge, der udi dyre Tider, som nu, reent forarmes. da der, som alle klage, neppe er Kornvahre at faae for Penge, og en Tønde Rug koster 5 Rdlr. Men dette forarsager, at ingen Kiøbmand kan fra de Sieder besegle Østersøen, Kongen taber i sin Told, og mange Søefolk ere uden Næring. Dersom saadant Forbud blev udstrakt til den nordenfieldske Deel af Norge, saa blev. Landet og Skibsfarten ruineret. Den Frygt, de vanske Proprietairer staae udi, at Del kunde ikke blive af med deres Kornvahre, naar der søndenfields i Norge blev indført fremmede Kornvahre, er visselig ugrundet; thi deres Kornvahre vil altid og allevegne gielde Penge, og naar de ikke bleve for dyre, blev Brødædernes Tal baade i Dannemark og Norge forøget. Naar de Danske ikke skrue deres Kornvahre for høit op, kan de ikke mangle Afsætning i Norge og andre Lande.

De Norske feig: deres Vexler, som de af Engelske og Hollanske faae for deres Vahre Udi Kiøbenhavn; jo flere Vahre, nemlig

### 31

Kornvahre de faae fra Dannemark, jo flere fremmede Vexler bliver forhandlede i Kiøbenhavn, og jo ringere bliver Vexel-Coursen der: men naar de Norske maa kiøbe deres Kornvahre af Fremmede saa faaer disse igien Vexierne. Ja jo høiere Vexel-Coursen er i Kiøbenhavn, jo dyrere maa de Norske betale de Fremmede, som regne sine Penge saa meget høiere som Coursen er. Man kan heraf see, at naar Kornvahre ere dyre i Dannemark, som de altid vil være, saa længe de forbruges til at brænde Brændeviin af, saa forarmes Norge tillige, hvis Producter ikke da kan stoppe at betale dem, og saa mange andre Ting, dette Land behøver.

Naar til Agerdyrkingens Udvidelse legges dette til, at man legger Vind paa god og reen Sæd, saa kan Dannemark producere saa got Hvede, Erter og Rug, at de Fremmede, som behøver samme, med Glæde modtage den. Men saa længe der brændes Brændeviin, seer man ikke saa nøie paa, om der er Klinte og Vikker i Hveede og Rug; thi disse giver got Brændeviin.

Hvor herlig vilde Dannemarks Tilstand blive, naar den Kiøbmand fik et Præmium, de havde udsendt det største Quantum af Kornvahre af Landet. Derved vilde, som i En-

### 32

geland, Landgodserne komme i Priis, uden at den Fattige omkom af Hunger.

Saa vist jeg har skrevet dette, ikke af Misundlse og heller ikke af Haab om egen Fordeel, thi jeg tager selv for nærværende Skade, om Brændeviins-Brænderiet ophører, og forbydes i Dannemark, saa inderlig ønsker jeg dette Onde, som jeg anseer for den virkelige Aarsag til Landets Fattigdom og Klage, at vorde afskaffet. Er dette det, som tærer Landets Brød og Penge bort, saa hjælper ingen Indskrænkelse, men at det ment forbydes. Thi skiønt der kan være de Aarsager, der tillige skader Landet og Handelen, saa kan ingen, som troer, at Kornvahre er Dannemarks fornemmeste og eneste Producter i Særdeleshed, nægte dette.

Publicum kan ikke klage, naar de igien faaer andre Liqueurs, Miød, Øl, Rhom, Viin og fransk Brændeviin. Lad være, at nogle af disse bleve dyre. Men som den største Deel af Undersaatterne ere fattige, saa ville de fleste inderlig takke den Landets Fader, der vilde hielpe dem at faae Brødet, og hvor vil de sildigere Efterkommere, som ei vare opdragne, saa at sige, under Tappen, takke Ham, der havde sørger for, at de ei kom i en Vane, som gjør det nu saa vanskeligt, at redde Landet fra Undergang.

### 33

Anhang.

Jeg har i det foregaaende sagt, at Korn-Brændeviins-Brænderie er Aarsag ogsaa udi Landets Fattigdom og Pengemangel. Men her er det fornødent at bevise, at her mangler Penge i Landet, og at Dannemark er fattigt, og at undersøge de fornemste Aarsager, som af andre anføres til Landets Fattigdom, for des bedre at indsee, at om Brændeviins-Brænderiet ikke er den eneste, det dog er den allerbetydeligste Aarsag dertil.

1) Nogle har vildet sige, her er ingen Mangel paa penge i Landet, men maaskee alt for mange penge. De søge at bevise dette af den Sag: at hvor der ere mange Penge, der er Vahrerne dyre, men nu ere alle Wahre i Dannemark dyre, altsaa ere der mange Penge; thi dersom Folk havde ikke Penge at betale dem med, Maatte de, som have at

### 34

selge, selge for mindre. Da der i Europa ikke vare saa mange Sølv- og Guldpenge, var alle Vahre i meget ringere Priis, og efter disses Mængde forholder sig jo Vahrenes høie Priis. Jeg tilstaaer, at Vahrenes høie Priis tildeels kan komme deraf, at der roullerer flere Penge i Dannemark, end i de ældste Tider, skiønt dertil kommer den høie Vexel-Cours, saavel som den Mangel paa Fødevarer, der gjør at disse blive dyrere, og saa kan hverken Kiøbmanden eller Haandverksmanden selge for en Priis. Men skiønt man tilstaaer dette, saa vil



dog vel ingen kunde nægte: 1) At her ser mangel paa Sølv- og Guldmyndt i Landet, skjønt ikke paa roullerende Sedler, og 2) at dersom en Kiøbmand kan have mange roullerende Penge, og dog være fattig, saa er det og mueligt, at der kan være Penge i et Land, men tillige Fattigdom; De, som nu troer dette, at Sølv og Guld er. borte af Landet, og at Fremmede have meget tilgode, søger at vise Aarsager dertil.

[35](#)

Derudi at Sølv- og Guldmynterne ere udpractiserede af Landet. Dette troer enhver at være sandt, men hvem har gjort det? Intet uden den blotte Nødvendighed. For Exempel: Naar de Danske skal have Salt, Vin, Brændeviin, Caffebønner, Confecturer, Galanterier og deslige fra Frankerig, Specerier, Farverier, Cammerduger, Isenkram, & c. fra Holland. Steenkul, Blye og Tin fra Engeland, Hør, Hamp, Humble, Brænde og deslige fra Østersøen og Tydskland, saa vil disse Fremmede have Penge for deres Vahre; men hvad skal de Danske betale dem med, naar de har ikke Vahre at udføre igjen? Med intet uden med Sølv og Guld. Ja de kan jo betales med Vexler; men hvor skal komme fra, naar de Danske har intet tilgode hos de Udenlandske? Qvægsygen har, tilligemed det Tab paa Studehandelen, taget en Deel bort, men den beste Deel af det Dannemark har at selge til Fremmede, er Landets Kornvahre, hvede, Rug, Byg, Erter og

[36](#)

Havre. Naar nu disse Kornvahre forbruges i Landet, saa maa vi for Sølv og Guld kiøbe der vi behøve af Fremmede. Vexel-Coursen stiger, og den drager Sølv og Gullet ud, paa saa mange Maader, at der vilde være at for vidtløftigt at opregne dem. Men visseligt er der nødvendig at Fremmede maa betales, thi ellers ligger baade Handel og Credit.

2) De som har indseet dette, har og seet, at Dannemark nødvendig maatte blive fattigere, jo mindre de havde at selge til Fremmede, og derfor har troet, at den tiltagende Overdaadighed i alle Stænder, at bruge fremmede Vahre, Vin, Specerier, Caffé, Liqueurs, Confectuier, Stats, & c. var Aarsag til Landets Fattigdom, og at dette skulle indskrænkes, thi naar vi brugte mindre fremmede Bayre, bleve vi heller ikke saa skyldige. Dette har sin Rigtighed, i Henseende til Bruget, men ikke i Henseende til Kongens Told og Handelen, og saa mange der leve deraf. Her møder denne Vanskelighed, at saasnart Dannemark

[37](#)

saaledes indskrænker sig, saa ophører baade Handel og Skibsfart; Forbud paa fremmede Vahrers Indførsel betager en Kiøbmand fin Fordeel, og naar han ikke kan have Fordeel paa sin Retourladning, kan han heller ikke; med eget Skib udskibe fine Vahre, men giver Fremmede Fragten, og Landers Søfolk faaer intet at fortjene. Skibsfarten bør være Dannemarks og Norges yndling; thi derved fortienes noget, og Den gjør saa meget til disse Rigers Styrke, men Skibsfarten opkiekkes ikke uden ved Handelen, og saasnart der ved Forbud paa fremmede Vahre, legges en Kiøbmand en betydelig Hindring i Veien, saa kan han ikke udrede Skibe, thi Reisen kan ikke stoppe Omkostningerne.

Da det blev forbudet i Norge at indføre fransk Brændeviin, undtagen i de 4 Stifts-Stæder; tabte Kiøbmænd og Skibsfarten anseeligt. De smaa Kiøbstæder udi Agershuus- og Christiansands Stifter, som tagne tilsammen, driver mange gange mere handel og

[38](#)

Skibsfart end disse 2de Stift- Steder, Christiania og Christiansand, især med de Engelske, mistede derved en Handel med de Engelske, som var betydelig, thi som fransk Brændeviin er meget dyrt i Engeland, saa kiøbte et hvert Engelsk Skib en Qvantitet, og dette gjorde tilsammen meget; man fik Engelske Croner og Guineer, for fransk Brændeviin, at hvilket Kongen havde faaet Told; thi de smaa Kiøbstæder har ingen Oplags-Frihed, og Kiøbmanden fik Fordeel. I Haab om den Fordeel paa det franske Brændeviin, sendte en Kiøbmand Skib til Frankerig, ladet med Bræder, eller hvad Vahrer, han ventede der at afsette, for igjen at faae Salt, Viin og Brændeviin. Naar nu den ene Post er betaget, paa hvilken han ventede at vinde det, som skulle hielpe til at stoppe Omkostningen paa Skib og Udredning, saa maa han lade den Fart blive, og lade Bræderne ligge, indtil en Hollænder eller Engelskmand kommer at kiøbe Dem. De, som mene, at Kiøbmændene i de

[39](#)

smaa Steder kan endda selge de Engelske fransk Brændeviin, thi de kan hente det fra Stiftstaderne, betænke ikke, at dette er dem og forbudet, og om det var tilladt, vilde det ikke hielpe, thi at hente det fra Stiftstæderne, giver altid i Norge en nye Bekostning, som medtager Profiten. Jeg har været noget vidløftig i at anføre dette; men det er skeet for af et sandfærdigt Exempel at bevise, hvor skadeligt det er, naar Handelen indskrænkes med Forbude, og at deslige Indretninger ere aarsag til at Dannemark og Norge ikke kan give sine Søfolk Brød, men de maae gaae i Tusindetal ud af Landet, og befrygrelig kommer langt færre nu end tilsorn tilbage til Norge; thi mange Søfarende, naar de havde fortjent Penge ved Søefarten, søgte tilsorn hjem til Norge, for at indløse deres Odelsgaarde, som de i lang Tid for. Pengemangel ikke havde kundet indløse. Der vilde meget oplyse os om, hvor stor Indflydelse Indskrænkelse i Handelen har i

Skibsfarten, dersom man allevegne i Dan-

[40](#)

nemark og Norge indhentede tilforladelige Underretninger om, hvordan det staaer til med Handelen og Skibsfarten nu, imod den Tid, da førend Forordningen om forstehaande Vahre endnu ikke var udkommen, Tolv-Forpagtningen ikke havde Sted, og de mange Forbud om contrabande Vahrer eller Forhøjelser i Tolden, & c., ikke vare til.

Det er Kiøbmænd som stal holde Skibe, det er Haab om Fordeel som skal komme dem. at sette Penge i Skibsfart, og naar der legges dem Hindringer i Veien, om og kun i at antage dem til Skippere, og Styrmand, som de tør betroe deres Skib og Gods til, saa betages dem Lysten, og de betiene sig af fremmede Skibe, som segle for liden Fragt, og Landets egen Skibsfart gaaer under.

3) Men som der ere og de, som vil mene, at Manufacturers og Fabriqueurs Oprettelse i Danenmark har været Skyld udi, at her er Pengemangel, fordi andre har ved Contrabande Vahrers Indførsel ruineret Fabriquerne,

[41](#)

og trukket Pengene af Landet; saa svares, at Dannemark og Norge liden eller ingen fordeel synes at have havt af Manufacturers oprettelse, til denne Tid, ja at Landet maaskee har tabt ved dem, men for at forklare dette maa erindres, at der ere to Slags Fabriquer. Det ene Slags ere de som forfærdige Varer af Landets egne raae Materialier, og det andet Slags, hvortil maa kiøbes Materialier fra Fremmede. Det første Slags kan bringes. ti! Fuldkommenhed, naar og allene Fabriqueurerne nyde visse smaa Friheder i Landet, uden at der behøves at forbyde Fremmede at indføre samme Slags Vahre. Hiemmegiort Tøjer, Strømper og Huer er blevne fabriquerede i Dannemark længe førend andre Fabriquer bleve oprettede, eller det var forbudet at indføre fremmed: Manufactur-Vahre. Og naar Dannemark eller Norge fabriquerer sine egne raae Marerialier saaledes, at ikke allene den almindelige Mand kan forsynes; thi de slide de meste Klæder af Ulven og Linnet, men

[42](#)

og deraf udføres til andre, saa ere de til virkelig Fordeel, og disse har ikke og kan ikke være Skyld udi Landets Tab. Der andet Slags ere de, hvortil man maa hente de raae Matererialier fra Fremmede, og disse er atter to Slags. Det ene, hvortil vi have de raae Materialier for bedre Kiøb, i Forhold af hvad de koste, naar det Forarbejdede indføres, og hvoraf nødvendig maa forbruges meget, saasom Segldug og Lærreder af øftersøisk Hør og Hamp, Tovværk, o.sv. Skiønt Dannemark maa kiøbe disse raae Materialier, saa dog, da mange Flittige der underholdes, og samme Slags kan bestaae og vedligeholdes, uden at det behøves at forbyde dets Slags Vahres Indførsel, eller at gjøre f. E. fremmed Segldug, Tovværk, til Contrabande, saa fortiene disse mere Opmerksomhed. Vil man sige, at disse kan ikke bringes i Stand, med mindre de fremmede Vahre af samme Slags forbydes at indføres, saa veed man, at Dannemark har havt deslige

Fabriker paa den Tid, da fremmede maatte

[43](#)

indføre samme, og det er ikke mueligt, at Fremmede kan underselge os i disse, naar de skal betale Tolden, og naar Levnetsmidlerne i Dannemark ikke bliver for dyre. Vil man spørge: hvorfor man da ikke og kan forbyde dem at indføres, saa maa det erindres, at Handelen lider altid ved Contrabande. For Exempel: en Kiøbmand kan ved at stue sin Ladning, eller ombytte den, gjøre en anseelig Fordel, og skjønt han skal betale Tolden endda paa de Vahre, han tilbyder sig, have Fordeel: men naar de ere Contrabande, maa han selge sine egne Landets Vahre for mindre.

Det andet Slags Manufactur-Vahre ere de, hvortil de raae Materialier efter nuværende Vexel-Cours koste saa meget, at man kan næsten kiøbe dem forarbejdede for det samme, som de raae Materialier koste. Disse kan ikke være Landet til Fordeel, naar saa mange flere Mennesker ved den for Fabrikernes Skyld indskrænkede Handel maa være brødløse. Vil man spørge, hvem der bliver brødløse

[44](#)

saa svares: ikke allene de, som maa betale høiere Skatter, ved det at Kongen taber i sin Told, og maa anvende store Summer paa det Slags Fabriker, men og Landets Matroser og Søefolk, som ved den Indretning formedelst Handelens Indskrænkning intet kan fortiene. Endelig tabe ogsaa redelige Handlende; ihi naar de Vahre gøres til Contrabande, eller og belægges med saa høi Told, at de ei, naar Tolden skal svares, kan indføres, eller bruges i Kiøbmands Handel, endog deres, som have indsneget dem; saa kan redelige Kiøbmænd ikke handle dermed; thi de underselges af Snighandlerne, og saa tabe langt flere Mennesker deres Ophold, end de, som ernæres ved det Slags Fabriker, jeg mener de Søfarende, hvis Ophold er uadskillelig fra Kiøbmandens Gevinst. Jeg har forhen erindret at naar en Kiøbmand paa adskillige Vahre, paa

hver Sort kan vente nogen Fordeel, saa resolverer han at sende Skibe ud, men naar Handelen saa indskrænkes, at han ikke veed hvad tilsidst skal hand-

[45](#)

les med, saa ere Hænderne bundne, og Lysten borte. For Exempel en Kiøbmand i Dannemark sender Kornvahre til Norge, eller andensteds, paa hvilke han ikke undertiden kan vinde Fragten; men naar han forud veed, at han kan vinde paa de Vahre, han fører tilbage, saa resolverer han at holde selv Skibe; naar han kan føre Tobak, Salt, Viine, Brændeviine, Stoffer, Klæde & c. hjem, saa vover han; men naar han skal gaae tom hjem, eller kun medtage lidet til Fordael saa maa han lade sit Skibsrederie fare. Vil man sige at de kan nok derfor maaskee vove paa stig Handel; saa viser det, at der er nødvendigt, at Kiøbmanden maa vove paa en forbuden Handel, om han skal stoppe Udgifterne. Men naar den Handel er forbudet, saa taber Kongen Tolden, Kiøbmændene, endog de, som handle med Contrabande, ruineres, hvorpaa man har seet mange Exempler, og Landet taber ved handelens og Skibsfartens Undergang.

Hvor god Udsigt det havde med Salt-

[46](#)

Handelens Indretning i Dannemark, baade for Negotien og Skibsfarten, kunde dog Nyttens ikke opnaaes blot ved Indskrænkelse. Den Green, som er taget ud af Negotien, nemlig den Handel med Tobak, er i Henseende til Skibsfarten til saadan Skade, at den Fordeel, som Kongen derved haver, skader mere saavel i Henseende til Kogens Told, som især i Handelen. Den Financier, som har intet andet Øiemeed end at berige Kongens Cassa, skader den mest, naar Handelen og Skibsfarten derved taber; saa at alle Ting i almindelig, men især i paakommende Tilfælde ere igien dobbelt dyre for Kongen at betale. Hvo veed ikke, at Hollændernes saa udvidede Skibsfart for det meste kommer af, at deres Handel er mindst indskrænket.

Jeg troer, at en Told-Rulle ikke allene bør indrettes for Kiøbmændenes Fordeel, men og deri sees paa Statens Vel i det Hele, af hvilken Kiøbmænd udgjør kun visse Lemmer. Men jeg troer, at Dannemark ikke kan

[47](#)

bestaae imod sine Naboer i Krigstiid, uden Søemagt, og jeg veed ikke, hvor den skal komme fra uden Skibsfart. Kongen har enroullerede Folk i Dannemark og Norge, det er sandt; men maa disses Antal ikke aarlig aftage, naar ingen Skibsfart er? Hvad Forskiel er der da paa en øvet og uøvet Søemand? Hvor har man Matroser, Skibe til Transporter, & c., naar der er ingen Skibsfart. Men kan man sige, at der kan i Dannemark og Norge bliver Skibsfart, naar Handelen saaledes indskrænkes, at Kiøbmænd ikke uden Tab kan holde Skibe? I Norge er neppe fransk Salt at faae, i Bergen, og i Stavanger slet intet, nu Silden skal saltes, og spansk Salt er steget utrolig. Hvilken Skade for Landet? Jeg ønskede at see en god Afhandling, om det kunde tillades alle Tider at indføres fremmede Kornvahre i Dannemark? Under visse Vilkaar? Jeg troer, naar man tog den Fordeel af Handel, Skibsfart og Korn-Prisernes Lethed, og de Fordele deraf for Ma-

[48](#)

nufacturerne og for alle i Almindelighed i Betragtning, man skulle finde ligesaa mange Grunde til Indførsel som Forbud derpaa. Jeg troer fuldkommen, at de Fabriqver, som ikke ved indenlandske Privilegier og Exceptioner kunde bringes frem, saaledes, at Kiøbmænd mod en Taalelig Tolds Erleggelse ikke kunde holde Pris med vore egne Fabrigve-Vahre, disse vil ikke trives i den danste Jord, mere end Caffè-Træer fra Arabien. De Indskrænkninger i Handelen for Fabriqvers Skyld, som ere nødvendige i Tydskland ere visselig skadelige udi Dannemark. Der, hvor man ikke til Forsvar behøver uden Landfolk, er det Staten Fordeelagtigt at finde Opholds-veie for disse, og der er ikke Spørsmal, om Kiøbmand holder Skib eller ikke, men Skibe ere Dannemarks og Norges naturlige Fabriqver, ved hvilke duelige Folk skal forøges til Rigernes Gavn og Forsvar.

Jeg anseer disse, saa vigtige at de kan ikke

undværes. I Hvad Tilstand vilde Dannemark

og Norge ikke sættes i, om en anseelig

[49](#)

Flode skulle udrustes, naar 10000 Søefolk er i Holland og ikke een vil komme til sit Fæderne-Land, hvor de skal sulte ihjel, og hvor man for at hindre at de ikke skal løbe bort igjen, sætter deres hele Slægt i Ulykke? See Enroullerings-Forordningen. Hvor vil jeg ænske at Patrioter vilde drage Omsorg for at gjøre det faa tydelig, at ingen egen interesse fik Frihed at Undertrykke det, saa skulde de fortjene et Hurra af glade Søefolk der vil holde Fienden fra Øerne.

Hvor stor Indflydelse Paabudene om Contrebande og Anordningerne om første Haands Vahre har i Handelen, sees mange Stæder i Norge. For disse Indretninger vare i Stavanger 6 Hummer-Hukkerter som bragte Hummer til Holland, og derfra tilbage Salt, Tobak, Viin og Brændeviin & c. Saa snart Salt, Vlin & c. ikke maatte indføres uden 4de Forhøielse i Tolden fra Holland, saa gik tilligemed den Handel saa under, at der end er ikke een: Men ikke der allene, Matroserne og

[50](#)

Skibene gik med til Holland. Disse Vahre komme jo dog ind i Landet, vil man sige, og vi kan jo vente des flere Fransk- og Spanie-Farer; men man erindrer ikke 1) at man i Holland ved den stærke Skibsfart paa Frankerig kan købe Viine og Brændeviin for næsten den samme Priis som i Frankerig, og 2) at de Bahrer, man kan afsette i Holland, duer ikke til Afsætning i Frankerig og Spanien; Hummer kan man umuelig føre til Frankerig, men der er mange Fordele derpaa i Holland. Jeg troer visselig, at Englands Skibsfart ved den giorte Indskrænkning i Handelen havde været meget liden, dersom ikke deres Colo« pier havde holdt den i Stand. Forunderligt er det, at Holland endda saa meget overgaaer Engelænderne i Skibsfart, et Land, som har ingen Produkter, som er mod Engeland at ligne, kun meget lidet; mon ikke deres Frihed i i deres Skibsfart? Jeg har endda en Aarsag at give an, hvorfor hverken Contrabande eller alt for høi Told burde være

[51](#)

paa nogen Vahre, denne nemlig, at dette gjør et Folk redelig eller ærlig i deres Handel, thi naar Kiøbmænd tilig vænnes til Snig-Handel, faaer de en Færdighed til bedragerie, og troer den at være den klogeste, der kan drive en kunst Handel. Men en saadan Tænkemaade gjør, at Nationen taber sin Credit. Men her endte en Aarsag efter nogles Mening, til Landets Fattigdom nemlig

4) At saa mange Kongelige-Betiente, store og smaa, Militaire, Verdslige og Geistlige trækker saa meget; Lønninger af Kongens Caffé og det almindelige. Hertil svares, at naar disse Betienteres Lønninger ikke gaaer ud af Landet, saa kan de i det mindste ikke have gjort noget til Landets Fattigdom eller Penge-Mangel, men meget mere hjælper til Handelens Forfremmelse. Og som det er nødvendigt, at der er Embedsmænd i en Skat, saa er det ligesaa nødvendigt at de lønnes vel; deres Velstand er et Slags Pant paa deres Troeskab, og vist er dm underkasted mindre

[52](#)

Fristelser, der har sit Udkomme, end be Fattige. Men det bliver ikke mueligt at finde i Fremtiden Folk, som ere skikkede til med Duelighed og Troeskab at forestaae Embeder, naar de ikke derudi kan have Leve-Brød. De der har Børn og saa meget, at de kunde forskaffe dem en god Opdragelse, men seer i Fremtiden ingen Forfremmelse for dem i Embeder, søger at lade dem lære andet hvorved de kan fortiene Brødet.